
Noe å lære av historien?

ANMELDELSER

TOR ERIK DANIELSEN

Arbeidsmedisiner

Veilederkoordinator i Legeforeningen

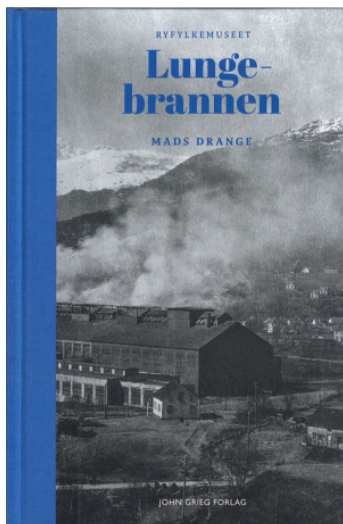
Mads Drange

Lungebrannen

191 s., ill. Bergen: John Griegs forlag, 2022. Pris NOK 300

ISBN 978-82-533-0410-6

Mads Drange har skrevet en viktig bok som henvender seg til alle oss som er interessert i industrialiseringen av Norge og konsekvensene av den. Dette er en fortelling fra virkeligheten om smelteverket i Sauda, og den klare sammenhengen det var mellom verkets første tyvetalls driftsår og overhyppighet av tilfeller av alvorlig lungebetennelse blant lokalbefolkningen.

Forfatteren følger Sauda-samfunnet, og de viktigste aktørene der, gjennom disse årene. Han vektlegger de politiske og administrative beslutninger som kan ha hatt betydningen for oppfølgingen av sykdomsopphopningen i området

rundt smelteverket, dermed også forholdet mellom arbeidsmedisin og miljømedisin.

Drange slipper til flere viktige stemmer fra vår samtid, som reflekterer over det som skjedde. Boken er ellers kortfattet og med et effektivt språk. Det er en egen seksjon med bilder halvveis i teksten.

Drange er opptatt av hvem som har skylden for at det ikke ble gjort mer for å stoppe de mange tilfellene av dødelig lungebetennelse rundt smelteverket. Langt de fleste av dem som ble syke, var ikke ansatt ved smelteverket, men barn, eldre og voksne fra ulike samfunnslag. Det er mange som kan ha sviktet: eierne i USA, fabrikkens stedlige ledelse, fagfolk lokalt og fagfolk nasjonalt.

For meg reiser boken mange spørsmål, som også kan være aktuelle i vår tid: Hva skal til for å gjøre en assosiasjon til en årsak? Hvilken risiko er vi som samfunn villige til å ta for å oppnå vekst? Ville historien ha endt annerledes om alle syke var arbeidere ved bedriften?

Takk til Mads Drange som har tatt på seg oppgaven med å forfatte en viktig bok fra en nær historie det er noe å lære av. Sykdomsassociasjonene i Sauda-samfunnet var åpenbare. Sykdomsmekanismene er imidlertid fortsatt uavklarte, men er i dag aktuelle for arbeidstakere som utsettes for metallrøyk. Rett før pandemien ble det publisert tre utbrudd av pneumokokksykdom blant verftsarbeidere ved skipsverft i Europa.

Det kan hende det viktigste spørsmålet er hvorfor det ikke ble gjort noe tidligere, snarere enn å se på premissene for skyld. Samfunnet ser annerledes ut i dag enn tidlig i forrige århundre. I vår tid må velferdssamfunnet være forberedt på å ta et objektivt ansvar.

Så et lite arbeidsmedisinsk tankekors til slutt. Forfatteren er innom asbest. Asbest er farlig, asbest har lenge vært forbudt å bruke i Norge, men kunnskapen om skadevirkninger har fortsatt ikke gitt et globalt forbud mot omsetning av asbest.

Publisert: 29. mai 2023. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.23.0215
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 3. juli 2026.